

Domáci glasovi

Stev. 81.

Lienz, petek 26. aprila 1946.

Leto. 2.

DUH IRANSKEGA PETROLEJA

Jon Kimche je eden izmed najpomembnejših angleških novinarjev. Velika potovanja po Prednji Aziji so mu nudila priložnost, da je temeljito proučil orientalska vprašanja. Danes je odgovorni sodelavec londonskega "Observerja". Sledeči njegov članek je 20. t.m. objavil tudi "Glas zaveznikov".

"Zelo nenavadno je, da ponovna pojava Aserbejdžana v ospredju svetovne politike ljudi preseneča. Ali more tako oddaljena pokrajina pritegniti nase pozornost tega sveta? Malokdo pa ve, da ima Aserbejdžan vse, kar državo v dobrem ali slabem smislu besede lahko napravi za vellesilo.

Dve različni pokrajini imata isto ime Aserbejdžan. Prva je Sovjetska republika in s tem del Sovjetske zveze. Druga je perzijska provinca, podložna šahu in teheranski vladi.

Tidre pokrajini sta bolj bogati na petroleju kot katero koli drugo ozemlje na svetu. Velikega dela Perzije poleg tega niti niso še preiskali. Sovjetska zveza krije iz svoje južne province 3/4 svoje petrolejske potrebe. Ne glede na gospodarsko pomembnost teh pokrajin sta obe provinci eno izmed najvažnejših mostišč, ki vežejo vzhod in zahod. Poleg področja Sueškega kanala in Dardanel je transkavkaško ozemlje - torej obe aserbejdžanski provinci - področje, ki omogoča stik dveh velikih svetovnih kultur.

V sovjetskem Aserbejdžanu živi skoraj 3 milijone ljudi. Perzijska provinca jih ima le nekaj več, toda brez nje Perzija kot država nebi mogla živeti. Perzijski Aserbejdžan je srce države. Skoraj vsa živila prihajajo s tega pomembnega ozemlja, od katerega Teheran ni odvisen samo v enem pogledu. Vodilni državniki in politiki so večinoma iz Aserbejdžana. Sedanji ministerski predsednik Ghavam Sultaneh je lastnik največjih čajnih nasadov na severu države. Londonski poslanik Taquizadeh in bivši min. predsednik Ibrahim Hakimi sta njegova rojaka.

Aserbejdžan je tudi največji problem perzijske države. Uprava v Teheranu je bila tako centralizirana, da nujnim potrebam in zahtevam severne province ni posvečala nobene pozornosti. Maloštevilni veleposestniki s severa so večino časa preživljali v glavnem mestu in politiki že skoraj niso hodili več na deželo. Pokrajinske uprave niti na papirju ni bilo, in vse, kar ni bilo mesto, je postalo zanemarjeno.

Veleposestnik, katerega last je vse - ustroj razdelitve zemlje je namreč ostal v zadnjih 2.000 letih isti - , daje svojim delavcem in služinčadi petino donosa. Mali kmet je zaradi tega prepuščen samovolji trgovcev, ki mu za njegovo žetev le malo plačujejo. Perzijskemu kmetu gre lahko bolje le takrat, če mu zemljišče odkupijo petrolejske družbe.

Sovjeti imajo na tem področju mnogo interesov, ker daje polotok Baku samo še polovico predvojne proizvodnje. V severni Perziji so še področja, ki obsegajo več kot 100.000 kv. kilometrov in ki vsebujejo verjetno še velike zaloge petroleja. Ko so potem svoje interese najavile

tudi ameriške petrolejske družbe, je prišla za Sovjete ura odločitve.

Posebno podporo ima Sovjetska zveza v Kavkaških izseljencih. Ti so iz Tabriza napravili politično šahovsko potezo proti perzijski osrednji vladi. Posebno jim je bila pri srcu socialna ureditev. Spočetka je delovala v tem pravcu stranka "Tudeh". V Tabrizu je dosegla znatno zvišanje mezd in letne podpore, da je lahko delavcem kupila čevlje, obleko in premog. Prvič se je zgodilo, da se je nekdo zanimal za perzijsko podeželsko prebivalstvo. Zato ni čudno, da je stranka zelo narastla.

Številni perzijski Aserbejdžanci se danes krčevito upirajo bratenju s Sovjeti. Razen imena nimajo s pokrajino na severu ničesar skupnega. Trdovratno vztrajajo na tem, da je vera v perzijskem delu popolnoma druga. Številni Perzijci so kavkaškega izvora. Svojo narodnost utemeljijo lahko samo s turškim jezikom.

Ob koncu druge svetovne vojne se je povečalo upanje, da bodo Sovjeti v teku 6 mesecev Perzijo zapustili. Zaradi tega je vpliv stranke "Tudeh" zelo padel. Osnovali so demokratsko stranko, da bi neposredno nstopili proti osrednji vladi. Stranka "Tudeh" je sodelovanje odklonila. Zaradi tega so vsi njeni člani prestopili v novo stranko. To je pomenilo konec stranke "Tudeh" v Aserbejdžanu.

Demokrati so vprižorili nekrvav upor in v teku treh mesecev obvladali vse važne položaje. Kot edina stranka so izvedli volitve in ustanovili pokrajinski parlament. Nedotaknjena je ostala samo perzijska zunanja politika. Sicer si je nova stranka pridržala pravico, da sklepa svoje trgovinske pogodbe, opremila je svojo milico in odtegnila nabornike osrednji armadi. Vpeljala je celo krajevne davke in poštne pristojbine.

Trgovina med Teheranom in severom se nadaljuje. Vendar je glavno mesto v stalni nevarnosti, da ne bo dobilo več živil. Cene stalno naraščajo. Teheran je postal najdražje mesto na svetu. V primeri z letom 1939 se je index življenjskih potrebščin povišal za 1.500%. Samo z ostrim nadzorstvom nad čajem in kruhom (kar je glavna hrana siromašnih) so lahko preprečili najhujše.

Pomembni znaki kažejo, da odhaja precejšen del Aserbejdžanskih donosov v Sovjetsko zvezo. Leta 1940 je Perzija izvozila v Sovjetsko zvezo blaga v vrednosti okoli 4.000 funtov. Leta 1944 je uvoz poskočil na 2 milijona funtov. Številki za 1.1945 še niso objavili, gotovo pa bodo še višje.

Boj za Aserbejdžan se ne omejuje samo na politično pozornico. Kdor politično zmaga, si lahko prisvoji tudi gospodarske in strateške prednosti neke dežele.

Z Aserbejdžanom stoji in pade neodvisnost Perzije. Ta pokrajina pomeni -v pogledu Sovjetske zveze - tudi vrata do bogatega vzhoda; tu se pričenjajo poti proti Mosulu, proti Južni Perziji in Iraku. Ali lahko pripisujemo sSovjetski zvezi takšne namene? Odgovor nam bodo dali naslednji tedni."

Angleška demokracija

"Razen v očeh zagrizenih ekstremistov", piše londonski "Daily Telegraph", "so dogodki zadnjega 10-letja stremeli za tem, da so večali spoštovanje in ugled angleškega načina vladanja. Angleški sistem upravljanja države je preživel dogodke, ki so bili za druge države usodni.

Bilo bi pa seveda nenavadno, če bi naporna vojna leta ne pustila nobenih sledov na angleški vladni zgradbi. Prav ti sledovi so bili predmet preučevanja skupine konservativnih politikov, ki je nedavno izdala poročilo o svojih raziskovanjih.

KAJ ŽELIJO ANGLEZI? Pisci priznavajo napake vladnega stroja, toda za-
trjujejo, da je vsa vprašanja mogoče rešiti na
osnovi veljavnih ustavnih določb. Prepričani so, da je želja angleškega
naroda obdržati dosedanje vrsto demokracije.

Priznavajo pomen levičarskih ugovorov, ki pravijo, da ni mo-
goče doseči resničnega napredka brez velikih gospodarskih, socialnih
in ustavnih sprememb. Priznavajo, da so gospodarski interesi posameznih
skupin v nasprotju med seboj. Toda danes angleški narod ni razdeljen
po nabelih nespravljivega razrednega boja. Nevarnost vidi v tem, da bi
se v političnih strankah samih pojavile gospodarske skupine, ki bi ime-
le močan vpliv na škodo volilcev.

POLITIČNA VZGOJA. V poročilu konservativni politiki omenjajo, da je
treba narod obveščevati o vseh zadevah. Potreba po
globlji politični vzgoji je nujna. Angleži morajo preučevati in upošte-
vati napredek drugih narodov, ne smejo pa poskušati posnemati tistega,
kar ne ustreza njihovemu značaju.

Med vlado in opozicijo mora priti do sporazuma o zadevah, ki
se tičejo državne važnosti. Ena izmed najtežjih nalog državnika je, da
se odloči, kdaj lahko zakonito sprejme kompromis. Pred vojno so nekateri
državniki hoteli se znebiti odgovornosti, češ da so njihovi vo-
lilci in ljudske množice zantevali to, kar so potem delali. Takšno iz-
govarjanje je demagoško in ga pravna država ne more sprejeti.

VOLILNI USTROJ. Konservativni politiki pravijo, da sprememba volilnega
ustroja ni potrebna. Kot nujnost je treba vzeti veliko
razliko med številom glasov, ki jih je dobila zmagovita stranka pri
volitvah, in številom poslancev. Opozicijska stranka ima v Angliji na-
vadno sorazmerno le malo glasov manj kot zmagovita. Število poslancev
pa je silno različno. Volilni ustroj je varos demokratičen in usoda
vlade je odvisna popolnoma od volje volilcev.

Porast laburistične stranke je odgovor na trditve nekaterih
piscev, da sedanji volilni ustroj ni naklonjen majhnim strankam. Po-
menju konservativcev je iluzorna misel, da bi proporcionalno pred-
stavništvo okrepilo zmerne elemente v politiki. Konservativci nasto-
pajo stališče, da je za državo najboljše, če ima dve močni stranki, ki
se izmenjavata na oblasti, kadar to narod želi in poskuša pri volitvah.

Konservativci predlagajo tri spremembe za poslanske kandida-
te. Stranka naj bi priznala samo tiste krajevne organizacije, ki imajo
takšno število plačujočega članstva, da predstavlja velik odstotek
vseh konservativnih volilcev v kraju. Poslanci ne smejo biti člani kra-
jevnih organizacij. Država naj povrne vsem kandidatom stroške, v dolo-
čeni izmeri; preko te izmere ne sme nihče vložiti več denarja za svojo
kandidaturo.

TRIBE RAZREDI LORDOV. Konservativci vstrajajo na "hišilordov", t. j.
gornjem domu (senat). Nočejo še bolj zmanjšati
njene že itak majhne moči, toda želijo spremeniti ustavo. Zato predla-
gajo, naj bi člane lordske zbornice razdelili na tri razrede: 1. na-
sledni (dedni) lordi, ki imajo pravico do naslova; 2. ostali lordi, ki
so bili v državni službi na visokih položajih vsaj 10 let; 3. došmrtni
lordi, ki jih imenuje kralj iz vrst znanstvenikov, umetnikov itd.

Poleg navedenih sprememb želijo konservativci izvesti še ne-
katere reforme v sestavi angleške vlade. Na splošno pa so - čeprav so
v opoziciji - zadovoljni s sedanjim delovanjem angleške demokracije."

Zgornji članek je informacijski dnevnik zavezniške vojaške
uprave v Trstu "Glas zaveznikov" prinesel 20. aprila 1946.

IZ SLOVENIJE. Posebni senat Vrhovnega sodišča LRS je obsodil Blažiča Josipa, trgovca in posestnika v Mirni, zaradi prikrivanja raciniranega blaga in napačne prijave na 8 let odvzema svobode s prisil. delom, na izgubo drž. in polit. pravic za 4 leta po prestani kazni; njegovo ženo Marijo pa na 6 let izgube svobode s prisil. delom in na izgubo pravic za 6 let, obema so tudi zaplenili vse premoženje. - Trgovca Kerta Mirka iz Prevalj, ki je prikril okoli 10.000 m manufakturnega blaga, so obsodili na 6 let odvzema prostosti s prisilnim delom, triletno izgubo pravic ter na zaplenbo vsega premoženja.

KOMISIJA ZA UGOTAVLJANJE VOJNEGA DOBIČKA je razpravljala o vojnem dobičku naslednjih Ljubljancev: Marinšek Ivan in Marija, mesarja in gostilničarja; Raček Franc in Marija, gostilna; Maček Ivan, slaščičarna in Valentinčič Franja, bufet.

V "SLOVENSKEM POROČEVALCU" bemo poziv vsem trgovcem, ki naj poskrbe, da izložbena okna ne bodo prazna. Potniki, ki prihajajo od drugod in si po ljubljanskih glavnih ulicah ogledujejo izložbe, dobijo namreč vtis, da so v ljubljanski trgovine prazne in da je le malo blaga naprodaj. V resnici pa je Ljubljana enako založena z blagom kakor ostala mesta, le izložbe so po večini prazne.

NEKI DELAVEC piše v "Ljudski pravici", da je že čisto ob čitanju raznih razglasov, člankov in brošur razmišljal, kaj pomenijo vse neštete kratice, ki jih zdaj tako pogosto uporabljajo. Mnenja je, da je uporaba kratic zavzela tak obseg, da ni več mogoče zasledovati njihovega pomena.

TUDI V DOL. LENDAVI je komisija razpravljala o vojnem dobičku. Obtožene so bile naslednje osebe: Kalman Pavel, trgovec, (200.000 din); Horvat Rudolf, metlar, (100.000 din); Trejber Mirko, čevljar, (77.780 din); Bogdan Pavel, krojač, (265.000 din);

Gerencer Josip, trgovec, (158.000 din); Matjasec Janez, trg., (250.000 din); Klepec Gabrijela, trg., (98.000 din); ker niso pravočasno prijavili vojnega dobička, bodo morali plačati še 30 % kazni.

ODKUP PRESEŽKOV kmetijskih pridelkov v Sloveniji nadaljujejo z največjo naglico. Od 1.650 vagonov krompirja, ki ga morajo zbrati, bo šlo za potrebe drugih republik Jugoslavije 1.250 vagonov, 250 vagonov bo za potrebe Slovenije, ostanek pa za potrebe vojske. Doslej so zbrali okrog 1000 vagonov krompirja in sicer delno po dolžnostnem odkupu, delno pa v zameno za koruzo. Ljubljana bi morala zbrati 65 vagonov, zbrala je le 26 vagonov. Žita bi morali zbrati 1000 vagonov, a so ga nabrali le 180; fižola pa 150 vagonov; od česar so zbrali 60 vagonov. Zaradi tega so zbiranje žita in fižola podaljšali do konca aprila.

MED OKUPACIJO so v Sloveniji močno gojili tobak. Verjetno je, da še mnogi posedujejo tobakovo seme. Ker spada to v strogi monopol, so oblasti opozorile prebivalstvo, naj ne sadi tobaka ter naj samorastle tobačne sadike takoj uničijo.

PO UREDBI o zakolu prašičev in oddaji maščob so doslej izdali v Sloveniji 117.841 zakolnih dovoljenj. Skupna predpisana količina oddane slanine in masti je znašala 198.350 kg, od česar so od že zaklanih prašičev oddali 183.000 kg masti in slanine. Poročilo pravi, da so popolnoma neosnovane govorice, ki trdijo, da se je mnogo zbrane slanine pokvarilo.

UMRLI SO: Angela Škrjanc, šivilja, Klara Polencič, uradnica, Gajski Milan, akademik, Breuer Jaroslav, stavbenik, Minka Karlin, Franc Košir, ravnatelj zemljiške knjige v pokoju, Adolf Trček, Tekavčič Karol, prokurist, Ana Megušar, žena poštnega uslužbenca, in Danči Mojstrovic - vsi iz Ljubljane; Josip Lenasi, posestnik v Planini pri Rakeku.